

Informe sobre

Població Gitana i Ocupació

Conclusions, Recomanacions i Propostes

Informe sobre població gitana i ocupació

Conclusions, Recomanacions i Propostes

Índex

1. INTRODUCCIÓ	3
2. CONTEXT GENERAL I EVOLUCIÓ DEL MERCAT DE TREBALL	7
3. LA POBLACIÓ GITANA DAVANT LA FORMACIÓ I L'OCUPACIÓ	11
4. CONCLUSIONS, RECOMANACIONS I PROPOSTES	19
5. QUADRE RESUM	25

EDITA

Fundación Secretariado Gitano
Antolina Merino, 10 - 28025 Madrid
Tel.: 91 422 09 60
Fax: 91 422 09 61
E-mail: fsg@gitanos.org
Internet: www.gitanos.org

DISEÑO GRÁFICO: Be Known, S. L.

IMPRESIÓN

A.D.I.
Depósito legal: GU-22/2006
© FSG
Madrid, 2006.

FINANCIA

FONDO SOCIAL EUROPEO

1

Introducció

1. Introducció

La comunitat gitana espanyola ha millorat la seva situació social i les seves condicions de vida en les darreres dècades, gràcies al fet que també s'ha pogut beneficiar dels assoliments de l'estat del benestar. **Tot i això, encara avui, continua essent un dels grups socials més desfavorits i afectats pels processos d'exclusió social i discriminació.**

No es tracta només de persones amb baixos nivells de renda, amb dificultats per incorporar-se al mercat de treball o necessitats en àmbits clau com l'habitatge, l'educació o la salut. Són també persones que formen part de la **principal minoria ètnica europea (més de 9 milions de persones) i espanyola (prop de 700.000)** i per als quals el reconeixement i promoció de la seva cultura, la discriminació directa i indirecta que pateixen, la imatge social negativa i l'escassa sensibilització del conjunt de la societat cap a ells, són qüestions centrals que mai han estat vertaderament abordades.

L'exclusió de la població gitana del mercat de treball és un aspecte clau de la seva situació de discriminació social i per això, d'acord amb la rellevància que li atorga l'Estratègia Europea d'Ocupació i l'Estratègia Europea d'Inclusió Social, la Fundació Secretariado Gitano dedica una part molt important dels seus esforços a abordar aquest problema.

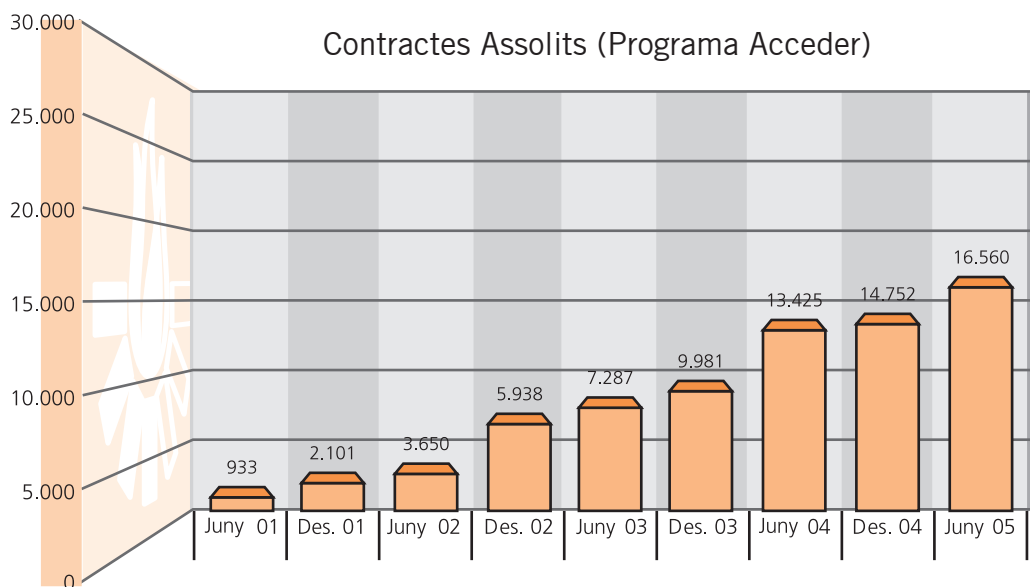
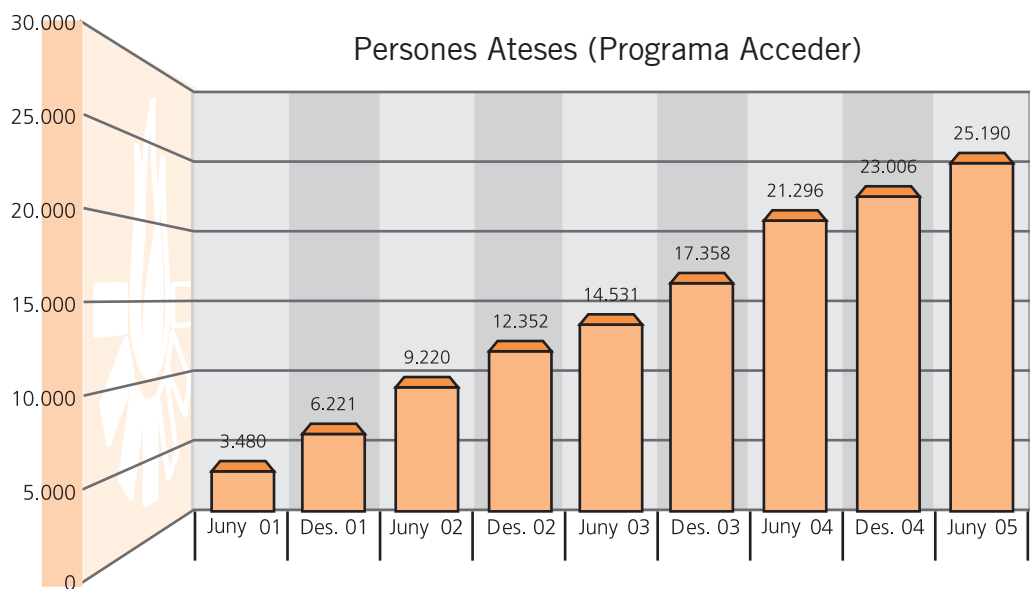
Per aquesta raó, **la inserció laboral** es configura com una **prioritat per tal de promoure la integració social de la Comunitat Gitana**, entenent aquella no només com el recolzament a les persones gitanes de cara a la millora de les seves condicions d'ocupabilitat, sinó també com l'eliminació de les traves i barreres que es presenten en l'accés a la formació i a una ocupació remunerada, de forma que sigui efectiu el principi d'igualtat d'oportunitats.

Les actuacions amb població gitana gestionades per la Fundació Secretariado Gitano en el marc del **Programa Operatiu Pluriregional de Lluita contra la Discriminació del Fons Social Europeu (FSE)**, conegudes com **Programa Acceder**, estan sent, en els darrers cinc anys, l'instrument fonamental de la nostra entitat per tal d'impulsar una línia d'actuació adreçada a millorar les condicions de vida d'aquesta comunitat mitjançant mesures afavoridores del seu accés al mercat de treball a través de la contractació per compte d'altri.

L'aspecte clau en la metodologia de treball del programa és la **vinculació entre l'àmbit social i l'àmbit econòmic**, tenint en compte la situació i necessitats de la població gitana i treballant des de l'empatia i des dels seus interessos concrets, incidint i orientant les accions per tal d'oferir alternatives a les seves mancances específiques i, al mateix temps, tenir molt presents les necessitats i requeriments del mercat laboral actual (habilitats i capacitats exigides per accedir a un lloc de treball i mantenir-s'hi, situació laboral en els diferents sectors d'activitat econòmica...).

L'objectiu inicial del Programa era el de treballar al llarg del període 2000-2006 amb 15.000 persones i assolir, almenys, 2.500 contractacions en ocupacions per compte d'altri. **A data de juny de 2005, hem atès 25.190 persones i hem aconseguit 16.560 contractacions** concentrades en 7.998 persones, la qual cosa suposa una ràtio de més de 2 contractes per persona, ràtio que, lògicament, segueix ascendint en el transcurs del programa, indicant una major permanència activa, tot i que amb múltiples contractes, en el mercat de treball. Suposa, en síntesi, que pràcticament un **terç de les persones ateses pel Programa troba ocupació.**

La comunitat gitana espanyola continua essent un dels grups socials més desfavorits i afectats pels processos d'exclusió social i discriminació

Per al desenvolupament d'aquestes actuacions partíem del coneixement proper de la situació i necessitats de la població gitana, però essent conscients en tot moment de l'absència de dades rigoreses i representatives per al conjunt de la població gitana espanyola en edat activa sobre la seva situació en relació a l'ocupació.

Per això, des de la FSG i en el marc del Programa Operatiu hem realitzat i publicat un **estudi sobre la situació de l'ocupació en la comunitat gitana espanyola¹**, que ens ha permès **comparar-la amb la situació de l'ocupació en el conjunt de la població espanyola**. Els resultats més significatius d'aquest estudi, així com la valoració que des de la FSG en fem en termes de "recomanacions i propostes", constitueixen el nucli central del present document.

¹ *Población gitana y empleo: Un estudio comparado.*- Madrid: Fundación Secretariado Gitano, 2005.- 122 p.- (Cuadernos Técnicos; 35)

2

Context General del Mercat de Treball

2. Context General del Mercat de Treball

Tant el Govern, com els agents socials (empresaris i sindicats) coincideixen a dir que el mercat de treball espanyol té un doble problema: **insuficient volum d'ocupació i alt nivell de temporalitat**. Aquesta coincidència en l'anàlisi sosté, al seu torn, un diagnòstic comú de la situació actual del mercat de treball.

Entre 1992 i 2003, a Espanya la població en edat de treballar (de 15 a 64 anys) ha passat de 25,8 a 27,8 milions de persones, la qual cosa suposa una taxa anual mitjana de creixement del 0,7%, xifra que és, aproximadament, el doble de la corresponent a la de la UE-15. Aquest creixement s'ha produït tot i la disminució del nombre de persones que han sortit del sistema educatiu cap al mercat laboral, i a causa segurament de la intensíssima acceleració dels fluxos d'immigrants, especialment en els darrers anys.

En aquest mateix període, la diferència de la taxa d'ocupació entre Espanya i la UE-15 s'ha reduït en 5,5 punts percentuals. No obstant això, el percentatge de la població espanyola en edat de treballar que té un lloc de treball remunerat és inferior a la mitjana de la de la UE-15 i per tant encara **molt lluny del compliment dels objectius de l'Estratègia Europea d'Ocupació**.

D'altra banda, i tal com queda reflectit a l'Informe al Ministeri de Treball de la Comissió d'Experts per al Diàleg Social: "Tot i que la taxa agregada d'ocupació ha experimentat un augment apreciable, aquests guanys d'ocupació no s'han distribuït per igual entre tots els grups de població i encara existeixen notables diferències entre ells, de forma **que les dones, els joves i les persones de menor nivell educatiu i amb menors qualificacions professionals tenen unes taxes d'ocupació molt inferiors a la taxa d'ocupació agregada**".

L'altre gran problema, **l'alta temporalitat en la contractació**, també presenta un nivell superior a la mitjana de la Unió Europea, així com notables diferències per grups de població. Així, coincideix que **aquells grups de població amb menor taxa d'ocupació també es veuen afectats per una major taxa de temporalitat**.

Continuen sent
imprescindibles polítiques
actives de formació i
ocupació adreçades cap
a la lluita contra l'exclusió i
la discriminació de
grups de població amb
especials dificultats

Els joves, les dones i els
treballadors de menys
qualificació, entre ells la
població gitana, ni tan
sols amb el pas del temps,
aconsegueixen situar-se en
una posició raonable
d'estabilitat en l'ocupació

El diagnòstic quedaria incomplet sense fer referència a un tercer aspecte en què també sembla haver-hi coincidència general: **la desacceleració de la productivitat de la nostra economia i el seu conseqüent impacte i repercussió en la qualitat de l'ocupació**.

Aquest context certifica, per tant, que roman la segmentació del mercat de treball, i que **els joves, les dones i els treballadors de menys qualificació** tenen moltes més dificultats d'accés a l'ocupació, altes taxes de temporalitat i, en un percentatge significatiu, queden atrapats en situacions de precarietat, ja que, **ni tan sols amb el pas del temps, aconsegueixen situar-se en una posició raonable d'estabilitat en l'ocupació**.

Per tant, sembla justificada la **necessitat de mantenir una "focalització" de les polítiques actives de formació i ocupació adreçades cap a la lluita contra l'exclusió i la discriminació**

de grups de població amb especials dificultats. I això per raons diverses:

- Perquè és **necessari emprar el màxim potencial de mà d'obra**, ja que la seva no utilització pot fer descendir fins a nivells insuportables la productivitat per hora treballada a l'Estat espanyol, mantenint així els alts nivells de desqualificació, i descendint, per tant, la capacitat competitiva.
- Perquè d'aquesta forma **contribuirem fermament a la convergència i a la cohesió social**.
- I, sobretot, per criteris de **justícia social i d'igualtat "real" d'oportunitats**, cosa que comporta un enfocament de concentració explícita de recursos, a través de mesures adaptades, adreçats als grups desfavorits i amb característiques especials (dones, joves, immigrants, gitanos, etcètera).

3

**La Població gitana davant
la Formació i l'Ocupació**

3. La Població Gitana davant la Formació i l'Ocupació

La inexistència d'estudis o d'altres fonts que aportin dades representatives per al conjunt de la població gitana espanyola en edat activa en relació a la seva situació respecte a l'ocupació, ha estat fins ara un **obstacle per al desenvolupament de polítiques sociolaborals adreçades a aquesta comunitat**.

Totes les polítiques i mesures de les institucions nacionals i internacionals que se centren en l'ocupació, la inclusió social, la cohesió social, les minories ètniques, etc, insisteixen cada cop més en la necessitat de comptar amb dades i indicadors objectius que puguin identificar la situació i les problemàtiques. En aquest sentit, l'estudi Població gitana i ocupació, permet **comptar amb dades objectives i actualitzades sobre la situació laboral de la comunitat gitana** de cara a definir qualsevol política de futur en matèria de formació i ocupació.

L'objectiu central d'aquesta investigació és **conèixer la realitat de la població gitana en relació a l'ocupació i comparar els resultats obtinguts amb la situació general del conjunt de la població a partir de l'E.P.A.** (Enquesta de Població Activa), de manera que ens permeti:

- Conèixer les taxes d'activitat, ocupació i atur de la població gitana espanyola.
- Aprofundir en el coneixement dels perfils que defineixen cadascun dels diferents col·lectius (ocupats, aturats i inactius), des de diferents variables d'anàlisi.
- Detectar i definir les coincidències o diferències que puguin existir entre la situació ocupacional dels/es gitanos/es en relació al conjunt de la població espanyola.
- Mesurar la possible incidència del factor "discriminació" en la tasca diària de recerca d'ocupació o durant el procés de la seva activitat educativa i/o formativa.
- Conèixer, des de la perspectiva de gènere, les diferències que hi ha, en matèria d'ocupació, entre els homes i les dones gitanos/es.

La investigació realitzada parteix d'un **univers** d'anàlisi compost **per la població gitana espanyola de 16 anys o més d'edat**, homes i dones. Després de consultades diferents fonts i després dels ajustaments i depuracions oportunes, es va establir la xifra de **475.000 persones gitanes** per al conjunt de l'Estat.

Per a l'enquesta es va establir una **mostra de 1.500 unitats**, amb una ampliació de les dades referides a l'estructura de sexe i edats de tota la població gitana, basada en la informació de 6.854 persones. Pel que fa a l'elaboració del qüestionari es va seguir en gran mesura el propi contingut de l'EPA, amb l'objectiu que els resultats finals de la nostra enquesta fossin el més comparables possible. Es va estructurar en els següents apartats: dades de situació / activitat / ocupats / aturats / resta de persones i contenia un total de 45 variables.

L'estudi Població gitana i ocupació, permet comptar amb dades objectives i actualitzades sobre la situació laboral de la comunitat gitana de cara a definir qualsevol política de futur en matèria de formació i ocupació

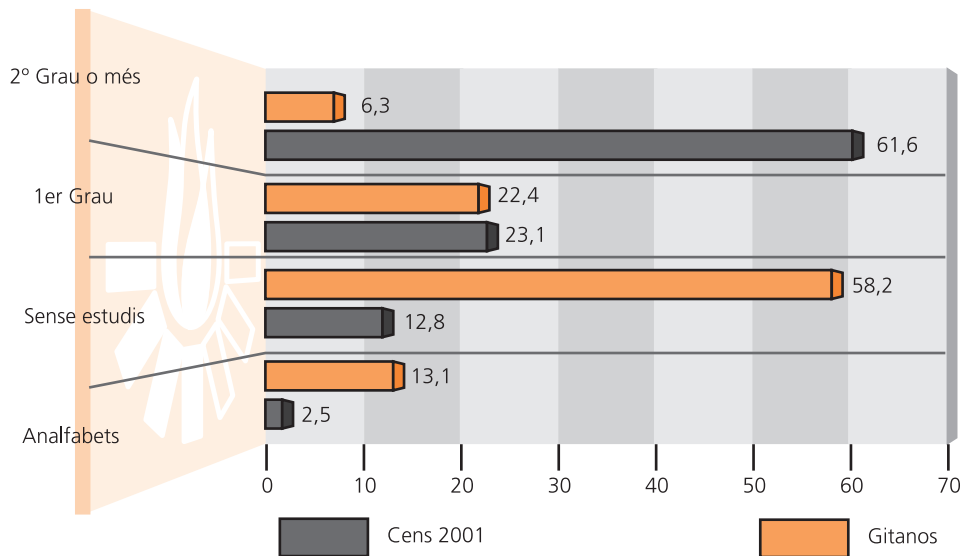
Principals resultats de l'estudi

Un cop analitzades les dades obtingudes, ens trobem els següents resultats, que conformen la realitat actual de la població gitana davant la formació i l'ocupació:

1. PEL QUE FA A LES DADES DE SITUACIÓ I LES CARACTERÍSTIQUES DE LA POBLACIÓ GITANA DE 16 ANYS O MÉS:

- La població gitana espanyola de 16 anys o més d'edat és de **475.000 persones**, cosa que significa un 69,9% del total d'aquesta població, amb un 50,8% de dones i un 49,2% d'homes, i una mitjana d'edat de 35 anys.
- **7 de cada 10 persones gitanes majors de 15 anys són analfabetes absolutes o funcionals.** Això significa que les persones analfabetes absolutes gitanes són 4,6 vegades més que les analfabetes entre la població total.

- Les persones solteres espanyoles superen en 3,6 punts percentuals les persones solteres gitanes.
- Dos terços de la població gitana major de 15 anys afirmen tenir algun fill; amb una mitjana de 3 fills, superen en 1,24 punts el nombre mitjà de fills que dona el cens de 2001 per al conjunt de la població espanyola que té fills/es.

**7 de cada
10 persones
gitanes majors
de 15 anys són
analfabetes
absolutes o
funcionals**

3. La Població Gitana davant la Formació i l'Ocupació

2. PEL QUE FA A LA SITUACIÓ OCUPACIONAL DE LA POBLACIÓ GITANA:

La població gitana activa:

En el següent quadre es recullen les grans xifres aportades per la nostra enquesta i les mateixes xifres extretes de l'Enquesta de Població Activa (EPA) corresponent al quart trimestre de l'any 2004, per a tota la població espanyola.

	Total Població Espanyola	Població Gitana
Pob. de 16 anys o més (x 1.000)	34.474,3	475,0
Taxa d'activitat	56,1	69,3
Taxa d'atur	10,4	13,8
Taxa d'ocupació	50,3	59,7
% Ocupats a la indústria	18,0	4,7
% Ocupats als serveis	64,6	75,9
Taxa de temporalitat	30,9	70,9
Taxa de jornada temps parcial	8,5	42,0

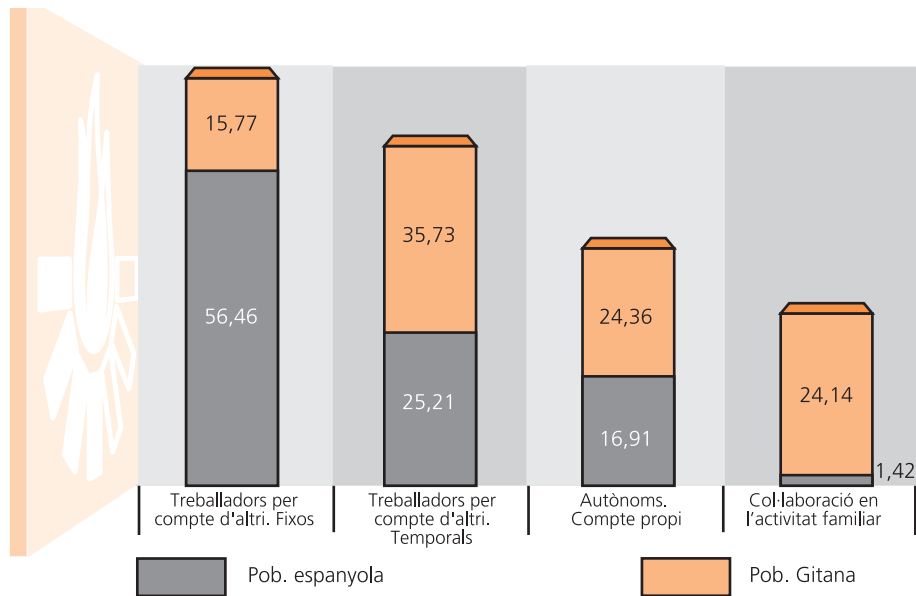
Aquest resum comparatiu i les dades aportades per les 45 variables que componen l'esmentada enquesta permeten fer les següents constatacions:

Entre la població gitana ocupada, un 25% declara com a tal ocupació el "col·laborar en l'activitat econòmica familiar", que com a poc és una situació poc o gens "normalitzada"

✓ Pel que fa a la població ocupada:

- La població gitana s'incorpora en edat més primerenca al mercat de treball que la resta de la població, per la qual cosa té una vida laboral més prolongada.
- La diferència d'edats en l'entrada al mercat de treball entre la població gitana i el conjunt de la població espanyola suposa l'adquisició diferenciada de nivells educatius entre l'una i l'altra. Així, mentre **5 de cada 10 espanyols actius arriben a completar el nivell d'estudis de secundària o superior, ni tan sols 1 de cada 10 gitanos actius assoleixen aquests mateixos nivells educatius.**
- Un **51,5% de les persones gitanes ocupades són assalariades**, davant d'un 81,6% del conjunt de la població espanyola.
- **Les persones gitanes ocupades per compte propi ascendeix al 48,5%** (quasi la meitat del total d'ocupats), mentre que en el conjunt de la població espanyola només s'ocupa per compte propi el 18,3%.
- És de gran importància ressaltar que **entre la població gitana ocupada, prop d'un 25% declara com a tal ocupació el "col·laborar en l'activitat econòmica familiar", que, com a poc, és una situació poc o gens "normalitzada"**. De forma clarament diferenciada s'observa com en el conjunt de la població espanyola només es dedica a aquesta activitat l'1,4%.

Tipus d'ocupació entre els ocupats

Aquesta “col·laboració en l'activitat econòmica familiar” és assimilable a les característiques que presenta un nombre important d'empreses d'estructura familiar, de baixa rendibilitat i escassa formalització econòmica, on el titular és el cap de família i altres persones, que estan actives, no poden generar drets socials ni laborals amb la seva activitat, perquè no poden fer front a les cotitzacions corresponents. Possiblement **aquesta realitat constitueix la major feblesa de l'estructura laboral de la població gitana**, per la qual cosa qualsevol estratègia ha de referir-se explícitament a aquesta situació.

El 71% dels treballadors gitanos tenen contractes temporals, enfront del 31% de taxa de temporalitat en el conjunt del mercat de treball espanyol

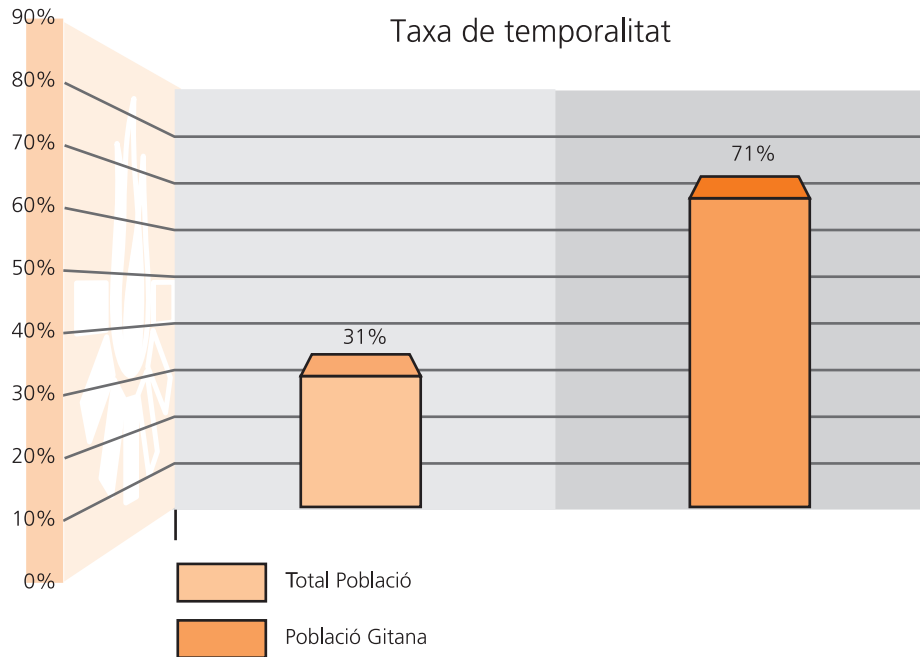
- Com a aspecte igualment destacable cal ressaltar que l'ocupació de la població gitana es caracteritza per **l'alta precarietat en l'ocupació**, en relació al conjunt de la població:

- **Un 42% dels assalariats gitanos realitza una jornada laboral a temps parcial**, mentre que en la població espanyola només ho fa el 8,5%.

- **El 71% dels treballadors gitanos tenen contractes temporals, enfront del 31% de taxa de temporalitat en el conjunt del mercat de treball espanyol.** Això vol dir que el nombre de treballadors fixos per compte d'altri d'ètnia gitana és 3,5 vegades menor que el nombre de treballadors fixos en la població espanyola en general.

- **No tenen contracte (només acords verbals) el 15% dels treballadors gitanos.**

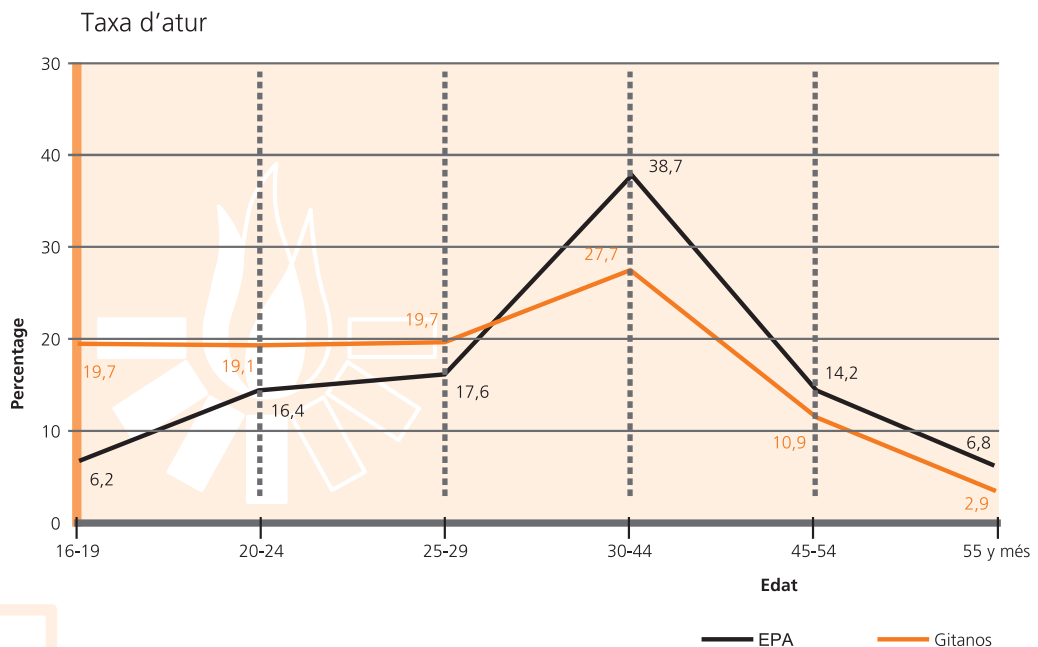
3. La Població Gitana davant la Formació i l'Ocupació

La taxa d'atur de la població gitana està 3 punts i mig per damunt de la taxa global general

✓ Pel que fa a la població desocupada:

- La desocupació afecta més la població gitana que el conjunt de la població espanyola, amb una taxa global del 13,8% davant del 10,4% respectivament.
- La desocupació entre la població gitana és majoritàriament juvenil. A diferència del que succeeix en el conjunt de la població espanyola, entre els gitanos les majors proporcions d'aturats es donen en els trams d'edat inferiors -menors de 25 anys- (4 de cada 10 aturats en la població gitana, i menys de 2 de cada 10 en el conjunt de la població). Essent aquest un indicador més de la incorporació ràpida de les persones gitanes al mercat de treball.

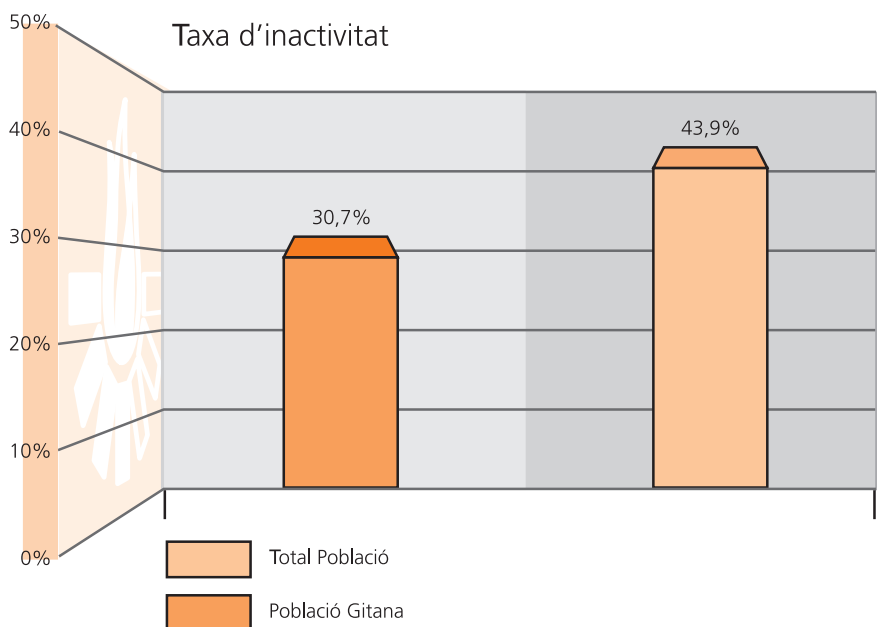
- Entre les persones gitanes desocupades, el 72% són analfabetes absolutes o funcionals, mentre que en el conjunt dels espanyols la taxa només frega el 5%.
- D'altra banda, 4 de cada 10 gitanos actualment en atur, es trobaven en la mateixa situació fa un any.
- I 8 de cada 10 aturats gitanos opinen que si fessin algun curs de formació els resultaria més fàcil trobar algun treball. Aquesta proporció s'eleva fins al 86% quan opinen els que han realitzat ja algun curs. Tot i això, i per últim, només el 15% dels treballadors gitanos es preocupa de tenir o millorar la seva formació laboral, cosa que succeeix més entre els joves i les dones.

La població gitana inactiva:

La taxa d'inactivitat entre la població gitana és menor que entre el conjunt de la població

- La taxa d'inactivitat de la població gitana -30,7%- és menor que la del conjunt d'espanyols -43,9%-.
 - El 70% de la població gitana inactiva són dones, davant del 64,3% de dones del conjunt de la població espanyola.
 - Més de la meitat (53,5%) de les persones gitanes inactives es dedica a les tasques de la llar, mentre que en el conjunt de l'Estat és el 32%.
- Només l'11% de les persones inactives gitanes són jubilades; en el conjunt de l'Estat espanyol aquest col·lectiu suposa el 30% del total.
 - El mateix succeeix amb els estudiants: entre els gitanos representen només el 7% del total, i en el conjunt de l'Estat pugen al 16% del total dels inactius.
 - Les persones inactives gitanes són, en general, bastant joves -quasi 3 de cada 10 són menors de 25 anys.
 - Per sobre dels 54 anys només hi trobem poc més de 2 de cada 10 gitanos inactius, quan en el conjunt de l'Estat espanyol suposen el 60% del total.

3. La Població Gitana davant la Formació i l'Ocupació

3. PEL QUE FA A LA PERSPECTIVA DE GÈNERE:

En el següent quadre es recullen les principals variables en allò que fa referència a la situació de desavantatge de la dona gitana en relació als homes gitanos, segons la seva posició enfront de l'ocupació:

	Població Gitana	
	Homes	Dones
Pobl. de 16 anys o més (x 1.000)	233,7	241,3
Taxa d'activitat %	80,89	58,01
Taxa d'atur %	11,89	16,29
Taxa d'ocupació	71,27	48,56
Ocupats a la indústria %	6,2	2,5
Ocupats als serveis %	66,2	89,6
Taxa de temporalitat %	65,8	77,9
Taxa de jornada a temps parcial %	32,21	55,87

- Com es pot observar, **pel que fa a la qüestió del gènere, la població gitana descriu un comportament similar al del conjunt de la població espanyola en general:** una menor activitat i taxa d'ocupació en les dones, que, al contrari, presenten majors taxes d'atur, de temporalitat i de treball a temps parcial.
- **El 53,5% de les persones gitanes declaren estar inactives per exercir tasques de la llar**, mentre que entre el conjunt de persones espanyoles és el 32,5%. No obstant això, només el 2,8% dels homes gitanos es dedica a tasques de la llar enfront del 75,9% de les dones. La proporció de dones gitanes inactives és, a més a més, major que la del conjunt de dones espanyoles.
- **El 93,8% de les dones gitanes amb jornada a temps parcial al·leguen les “obligacions familiars”** com a principal impediment per a poder tenir una jornada completa.
- **El 24,6% dels homes gitanos inactius estan jubilats i en canvi, només un 5% de les dones gitanes ho estan.**
- **Les dones (17,6%) accedeixen a cursos de formació ocupacional o cicles formatius en major mesura que els homes (13,1%).**

4. PEL QUE FA A LA PERCEPCIÓ DE LA DISCRIMINACIÓ QUE TÉ LA MATEIXA COMUNITAT GITANA:

Les postures discriminatòries cap a la població gitana semblen estar encara vives en amplis sectors de la ciutadania, ja que **el 45,4% de les persones enquestades van manifestar sentir-se discriminats en algun moment**. Aquesta proporció suposa que unes **215.000 gitanes/os diuen haver patit directament la discriminació**. Han sentit especialment la discriminació:

- El 83% dels desocupats en el procés de recerca d'ocupació o quan van treballar.
- El 78% dels qui han buscat treball en les darreres quatre setmanes.
- El 60% dels homes quan van buscar feina o en el lloc de treball.
- El 19% dels joves entre 16 i 19 anys, on estudiaven o estudiaven.

215.000 gitanos/es diuen haver patit directament la discriminació

4

Conclusions, recomanacions i propostes

4. Conclusions, recomanacions i propostes

ALGUNES CONCLUSIONS:

Els resultats de la investigació vénen a constatar que malgrat l'evolució recent del mercat de treball espanyol, especialment pel que fa a la millora de les taxes d'activitat i la reducció de la taxa de desocupació, **la desocupació se segueix concentrant especialment en aquelles persones amb majors dificultats en l'accés al mercat de treball, com és el cas de la població gitana.**

Però, a més a més, posa de manifest que afegit a aquesta molt deficitària participació en el mercat de treball, es produeixen greus **situacions de clar desavantatge en el mateix mercat de treball** que es tradueixen en:

- una **desqualificació inicial** que impedeix l'adequada i desitjada permanència en l'ocupació,
- un elevat grau de **precarietat**,
- la persistència d'**activitats no regulades i ocupacions sense protecció** ni drets laborals.

Malgrat aquesta situació, que clarament es pot considerar desincentivadora, és necessari destacar que **les dades recollides avalen clarament l'afirmació que "la població gitana vol treballar"**, afirmació que ve a desmuntar un prejudici encara generalitzat, segons el qual els gitanos són uns mandrosos i no volen treballar i que, per tant, ells són responsables de la seva pròpia situació.

Aquesta conclusió es recolza clarament en diferents **dades recollides a l'estudi**, com ara:

- les altes taxes de població activa de la població gitana,
- la duració prolongada de la seva presència en el mercat de treball (inici a edats més primerenques i abandonament més tard),
- les expectatives i desitjos que els gitanos mostren avui dia de cara al seu accés a una ocupació,
- la motivació important i manifesta de la dona per la seva formació i la seva inserció laboral.

Constatacions, a la fi, que argumenten amb nitidesa que aquest sector de població presenta un **"potencial d'actiu" de gran importància per al mercat de treball**, tant en el present actual com en el futur proper.

La població gitana va progressant "a remolc" de la societat majoritària i es troba encara amb barreres i problemes estructurals que la majoria no és capaç de superar de moment

Tanmateix i com dèiem anteriorment, això no ha d'ocultar, sinó col·laborar a destacar els problemes i dificultats que els gitanos i les gitanes tenen encara avui en el mercat de treball i el desavantatge social en què es troben en relació al conjunt de la població espanyola.

Davant d'aquesta situació, el **Programa Acceder**, transcorreguts ja cinc anys del seu desenvolupament, ha suposat, a la llum del balanç de resultats, una **clara actuació afavoridora de l'accés de la població gitana espanyola a la contractació per compte d'altri** i, amb això, un pas important per tal d'aconseguir eliminar tota forma de discriminació en la incorporació al mercat de treball de la població gitana i per tal d'augmentar i consolidar la cohesió social.

El **caràcter plurianual i pluriregional del Programa Acceder**, ve a certificar que aquest plantejament d'intervenció a llarg termini i amb implantació sobre el conjunt del territori espanyol **suposa**

"La població gitana vol treballar" i és un "potencial d'actiu" de gran importància per al mercat de treball

la consecució de resultats positius i exitosos, així com un impacte real a mitjà i llarg termini.

Però els problemes i dificultats detectats i contrastats mitjançant la investigació realitzada ens expressen clarament que **encara queda molt per fer: molts bloquejos, límits i barreres per superar i grans reptes pendents de trobar resposta.**

Els **comportaments laborals de la comunitat gitana**, en congruència amb el seu nivell de desenvolupament social, reflecteixen o s'assimilen en molts casos a una **“societat a mig camí de desenvolupament”** i no als d'una societat desenvolupada (baixos nivells d'instrucció, accés primerenc al mercat de treball juntament amb una sortida tardana, insuficient i precària formació inicial i qualificació professional, alt grau d'economia familiar fàcilment identificable com a desocupació encoberta, etc.).

Aquesta reflexió, posada en clau operativa, ens ve a indicar que la població gitana, en termes generals, va **progressant i avançant “a remolc” de la societat majoritària i està experimentant canvis molt importants.**

Però en aquest procés es troba amb una sèrie de **barreres i problemes estructurals que la majoria no és capaç de superar de moment** i que estan suposant un bloqueig per al mateix procés. Aquests bloquejos hauran de ser escomesos amb urgència si es volen donar passos fermes que permetin a aquestes persones sortir de la seva secular marginació, accelerant aquest ritme de progrés social. Si no fos així correríem el risc d'un fre greu als seus avenços, i el que és més greu, d'un retrocés més que cert d'allò aconseguit en els darrers anys.

Al nostre entendre, pel que fa a l'àmbit de la formació i l'ocupació, les **barreres fonamentals** són, entre d'altres, les següents:

- La **presència mínima** de la població gitana **en els recursos “normalitzats”** de formació professional ocupacional i d'ocupació, i la seva dèbil permanència en el circuit de treball.
- L'**abandonament prematur de l'escola**, la seva no continuïtat en el procés de formació reglada, i les clares repercussions que això té en la seva futura inserció laboral i carrera professional.
- El seu **deficitari nivell d'accés a les noves tecnologies** i la clara necessitat d'una urgent alfabetització digital.
- El **problema greu i persistent de l'ocupació “no declarada”** en l'àmbit familiar.

RECOMANACIONS I PROPOSTES:

A l'Estat espanyol, la Constitució de 1978 és la principal fita per a la incorporació real dels gitanos a la ciutadania. Tant el dret a la igualtat davant la Llei sense que pugui prevaldre cap tipus de discriminació, que consagra la Constitució espanyola en el seu article 14, com el dret al treball, en l'article 35, suposen en si mateixos una garantia per a l'exercici de l'anomenada ciutadania que, pel que fa a la població gitana, passa necessàriament per avançar en l'eliminació de totes aquelles barreres existents per tal de fer efectius aquests drets.

Qualsevol estratègia d'actuació a curt i mitjà termini, que tingui com a objectiu central l'impuls del procés actual de progrés social de la comunitat gitana espanyola, creiem que s'haurà d'emmarcar i estar en línia amb la **necessitat del desenvolupament de polítiques de cohesió**, que tal i com s'indica en les directrius estratègiques de la Comissió Europea per al període 2007-2013, han de col·laborar de manera clara en el reforç de la integració econòmica i política a través de l'increment de la inversió en capital humà; l'augment de l'accés i la participació en el mercat de treball enfortint la inclusió social i la introducció de les mesures i reformes necessàries, per a aquest fi, en els sistemes d'educació i formació.

4. Conclusions, recomanacions i propostes

En aquest sentit, i davant dels bloquejos anteriorment descrits, les recomanacions i propostes que des de la Fundació Secretariado Gitano considerem necessari fer són les següents:

1. De cara a millorar de forma substancial l'encara mínima presència de la població gitana en els recursos "normalitzats" de formació professional ocupacional i d'ocupació i afavorir la seva consolidació en el circuit de treball, i en línia amb les directrius de la Comissió Europea que plantegen la necessitat "més ocupació i millor", sembla oportú **desenvolupar actuacions que s'adrecin a atreure més persones gitanes perquè s'incorporin i es mantinguin en el mercat laboral i modernitzar els sistemes de protecció social que facilitin aquesta incorporació**. En aquest sentit seria necessari:
 - Seguir incentivant processos d'**accés a la formació ocupacional i al mercat laboral per compte d'altri** de la població gitana, incloent-hi **accions de suport i acceptació en l'entorn familiar**.
 - Mantenir i enfortir, per a aquest fi, la presència de **recursos d'orientació i intermediació laboral** eficients i eficaços -tals com el Programa Acceder-, suficientment adaptats a les necessitats d'aquest sector de població i capaços de respondre a:
 - La necessitat d'actuar com a "pont" i remoure els obstacles i barreres que dificulten l'accés i la presència de més persones gitanes en les mesures i actuacions de les polítiques actives d'ocupació. Sense perdre de vista que, donada la seva actual manca d'experiència en la utilització d'aquests recursos de forma autònoma, caldrà un major suport i acompanyament.
 - El repte d'abordar les situacions d'exclusió laboral i de desavantatge social des d'una perspectiva integral i integradora, unint esforços per tal de combinar aquestes mesures amb altres adreçades a la promoció social i la solució dels encara massa problemes.
 - Promoure una **cooperació cada cop més intensa entre les entitats públiques i privades d'àmbit estatal, autonòmic i local**, establint una relació més continuada amb un sistema integral i integrat. Emmarcant aquesta col·laboració en els diferents plans de desenvolupament territorial i incorporant-hi la lluita contra l'exclusió com un factor determinant per al desenvolupament socioeconòmic local i regional, preveient mesures específiques que l'afavoreixin.
 - Mantenir i augmentar el recolzament a la **inserció laboral de la dona gitana**, a partir de la posada en marxa d'accions específiques de formació i ocupació, així com d'iniciatives de "conciliació de la vida laboral i familiar".
2. Davant de l'abandonament prematur de l'escola dels nens i joves gitanos, la seva no continuïtat en el procés de formació reglada, i les clares repercussions que això té en la seva futura inserció laboral i carrera professional, sembla absolutament prioritari assegurar una **oferta adequada d'educació i formació** atractives, accessibles i d'alta qualitat a tots els nivells, que prevegi itineraris flexibles de formació, una disminució significativa de l'abandonament de l'escolaritat abans de temps i taxes més elevades de finalització de l'educació secundària superior. Per la qual cosa serien necessàries:
 - Mesures i actuacions específiques per **rescatar els qui surten i continuaran sortint prematurament del sistema educatiu**. Essent conscients de la gravetat del problema i de les dificultats per resoldre'l de manera definitiva, i plantejant per això programes que possibilitin que no quedin absolutament fora del sistema de manera que, rescatant els principis de la "garantia social", però ben adaptats a la seva realitat, suposin en si mateixos una espècie de segona oportunitat.
 - Mesures de reforç i recolzament per a la **continuïtat en el procés educatiu**:
 - Mitjançant programes i actuacions adreçades als adolescents gitanos i les seves famílies i que es basin en elements de sensibilització i acompanyament i, per tant, emmarcades en la "compen-

sació externa”, amb la participació i col·laboració entre el sistema educatiu i els serveis social. Tot això amb la cooperació activa de les entitats socials, i amb actuacions tals com la formació de promotores d'escolaritat, la formació de dinamitzadores pares-mares gitanos, la promoció de la presència de pares i mares en les AMPA, en els consells escolars...

- Mitjançant mesures de compensació interna, des de les institucions educatives, que afectarien el projecte de centre (currículum...) la formació del professorat (per a l'acompanyament individualitzat i la tutoria especialitzada) i la flexibilització dels mecanismes perquè aquests joves puguin seguir el seu procés educatiu.
- Mitjançant la promoció de l'atractiu de la formació professional i, a mig i llarg termini, l'accés dels joves gitanos a la formació professional reglada, començant per mesures que afavoreixin el seu millor accés a la informació i a una orientació vocacional.
- La promoció de marcs i sistemes que avancin clarament en el reconeixement de les qualificacions, així com en la convalidació de l'educació i la formació reglada i no reglada.

3. Pel que fa al deficitari nivell d'**accés a les noves tecnologies** de la població gitana i el seu clar impacte com a nou risc de regressió i d'exclusió per a aquesta població, cal dir que la barrera digital, és a dir, la divisió entre els que hi tenen accés i formen part de la societat de la informació i els qui no poden formar-ne part és un nou factor d'exclusió social.

A més a més d'un problema tecnològic, és un problema social que requereix mesures socials, especialment quan la barrera digital afecta principalment a col·lectius i persones que ja pateixen altres factors d'exclusió: baixa formació, desocupació, situació d'immigrant, baixos ingressos, càrregues familiars, etc. Cal, per tant, preveure mesures que donin resposta a la clara necessitat d'una urgent alfabetització digital. Aquesta actuació hauria de dur-se a terme no solament amb les persones més joves (en l'àmbit escolar, en l'àmbit formatiu...) sinó també amb les persones adultes, homes i dones, vinculada a espais d'alfabetització general, formació ocupacional, professional, etc.

4. Referent al **problema greu i persistent de l'ocupació “no declarada”**, que amb tota seguretat respon a la necessitat de mantenir una economia familiar, en molts casos de pura subsistència, caldria promoure:

- Programes adaptats a les seves necessitats que afavoreixin tant la iniciativa empresarial com l'accés al finançament. En concret, es considera necessari l'impuls de programes i mesures que afavoreixin l'autoocupació de la comunitat gitana, tant en activitats tradicionals com en noves activitats, que resultin una alternativa laboral per a les persones gitanes més joves i, de forma específica, per a les dones gitanes. Es tractaria, per tant, d'un canvi d'enfocament per tal d'oferir una alternativa laboral, també sectorial. En aquest sentit, caldria fer un especial èmfasi metodològic en l'acompanyament cap a l'autoocupació, des de les fases de definició, diagnòstic, concreció, posada en marxa i consolidació, assegurant que es constitueixin iniciatives viables i perdurables en el temps.
- Línies d'actuació que responguin a la necessitat de regularització, normalització i recolzament de les activitats professionals en les quals treballa un percentatge important de població gitana. La qual cosa implicaria segurament l'establiment de sistemes de transició, adaptació progressiva a la normativa vigent, incentius, recolzaments tècnics, etc., que permetin reflotar determinades activitats desenvolupades en l'àmbit de l'economia no regulada.

I per últim, **tot això caldrà alinear-ho amb una intensificació de la lluita contra la discriminació i la promoció de l'acceptació de la diversitat en el lloc de treball:** buscant un major impacte dels “missatges positius” davant de la discriminació, venent les resistències dels sectors socials que conserven

4. Conclusions, recomanacions i propostes

actituds racistes i discriminatòries, de manera especial en relació a l'ocupació, tot basat en una estratègia de formació i sensibilització en les quals haurien de participar plenament les comunitats locals, les empreses i els treballadors.

En definitiva, i com a conclusió, totes aquestes recomanacions i propostes tenen la seva base en el convenciment que **la lluita contra la discriminació no solament ha de tenir un enfocament defensiu** davant un fenomen que lesiona els drets fonamentals de les persones, sinó que **ha de tenir un enfocament positiu, un dels quals és clarament la incorporació activa de la població gitana al dret a la formació i a l'ocupació**, com un canal d'accés a altres drets i a una ciutadania plena.

Aquest serà un procés que portarà el seu temps, que demanarà referents positius, una gran motivació, inversió en qualificació, ruptura de prejudicis, i el compromís social d'administracions, empreses i agents socials, etc. I per això constatem la importància decisiva que adquireix l'existència de **projectes d'àmbit pluriregional, de llarga durada i ampli reconeixement institucional**, que permetin assolir un major impacte sobre la població gitana i la millora de les seves condicions de vida. Tot això sense oblidar que només serà possible si aquestes iniciatives són realment demandades, valorades i ben rebudes per la comunitat gitana; és a dir, si ells i elles en són els **autèntics subjectes i receptors actius**.

5

Quadre Resum

5. Quadre resum

C O N C L U S I O N S , R E C O M A

Barreres fonamentals

La mínima presència de la població gitana en els recursos “normalitzats” de formació professional ocupacional i d'ocupació, i la seva dèbil permanència en el circuit de treball

Mesures

Millorar de forma substancial l'encara mínima presència de la població gitana en els recursos “normalitzats” de formació professional ocupacional i d'ocupació i afavorir la seva consolidació en el circuit de treball, i en línia amb les directrius de la comissió europea que plantegen la necessitat “més ocupació i millor”

L'abandonament prematur de l'escola, la seva no continuïtat en el procés de formació reglada, i les clares repercussions que això té en la seva futura inserció laboral i carrera professional

Rescatar els qui surten i seguiran sortint prematurament del sistema educatiu

Reforç i suport per a la continuïtat en el procés educatiu

El seu deficitari nivell d'accés a les noves tecnologies i la clara necessitat d'una urgent alfabetització digital

Reducció de la barrera digital i accés a les noves tecnologies

El problema greu i persistent de l'ocupació no declarada en l'àmbit familiar

Suport a la regularització d'activitats no declarades i foment de la iniciativa de treball per compte propi i de l'esperit empresarial

Actuacions

Seguir incentivant processos d'accés a la formació ocupacional i al mercat laboral per compte d'altri de la població gitana, incloent-hi accions de recolzament i acceptació en l'entorn familiar.

Mantenir i enfortir, amb aquesta finalitat, la presència de recursos d'orientació i intermediació laboral eficients i eficaços -tals com el Programa Acceder- suficientement adaptats a les necessitats d'aquest sector de població.

Promoure una cada cop més intensa cooperació entre les entitats públiques i privades d'àmbit estatal, autonòmic i local, establint una relació més continuada amb un sistema integral i integrat.

Mantenir i augmentar el recolzament a la inserció laboral de la dona gitana.

Programes que possibilitin que no quedin absolutament fora del sistema, de manera que rescatant els principis de la "garantia social", però ben adaptats a la seva realitat, suposin en si mateixos una mena de segona oportunitat.

Programes i actuacions adreçades als adolescents gitanos i les seves famílies i que es basen en elements de sensibilització i acompanyament.

Compensació interna, des de les institucions educatives.

Promoció de l'atractiu de la formació professional, i a mitjà i llarg termini, l'accés dels joves gitanos a la formació professional reglada.

Reconeixement de les qualificacions, així com en la convalidació de l'educació i la formació no formal i informal.

Actuacions que donin resposta a la clara necessitat d'una urgent alfabetització digital. Aquesta actuació hauria de dur-se a terme no solament amb les persones més joves (en l'àmbit escolar, en l'àmbit formatiu...) sinó també amb les persones adultes, homes i dones, vinculada a espais d'alfabetització general, formació ocupacional, professional, etc.

Programes adaptats a les seves necessitats que afavoreixin tant la iniciativa empresarial i el treball autònom, com l'accés al finançament.

Línies d'actuació que responguin a la necessitat de regularització, normalització i recolzament de les activitats professionals en les quals treballa un percentatge important de població gitana: establiment de sistemes de transició, adaptació progressiva a la normativa vigent, incentius, suports tècnics, etc.

